

que entorn del P. Basc la inicial és *ç*- no pas *s*-, i fins c. 1600 la confusió fònica entre *los sa-* i *los a-* (fins llavors pronunciat amb *s* sonora) no era possible ni a Castella ni enlloc. Weisgerber, *Rhenana Germ-Celtica*, 126, aplega una vintena de testimonis epigràfics en *Sapp-* de data romana, però em sembla que es tracta de mers homònims.

DERIV.: *ENSAPAT*, *ENSAPAR-SE*, veg aquest article.

Sapastre [Lab. 1840]: «astut, bellaco, *camastrón*,¹⁰ *zorrica*, versutus», «tuno, pillastre», *DAG* (i amb variant *sepastre*, localitzada a les vores del Segre i Val-lira); d'altra banda, però, a Ribagorça «*sapastre*: poc cuydadós, brut» (Sopeira, *CongrLlCat*, 428);² ço que coincideix perfectament amb el basc bisc. *zapaxto* «per-sona descuidada, de pelo desgrefiada» (Azkue II, 207a), cast. bilbaí *sapasto* «de baja ralea, sucio, pegote», se-gons Arriaga, *Lexicón del Bilbaino Neto*, el qual co-neix un euskera *zapatsu* «de mucho pelo». A penes cal explicar que la base semàntica és bona: 'brut com un gripau fangós', 'dolent com un gripau verinós'.

És una paraula afectiva bastant usada, almenys des de c. 1930, en cat. central. L'acceptió que té en basc i a Ribagorça deu ser originària, però tant la *-r-* nostra com el *matís* del cat. central poden ser deguts a in-fluència de *pillastre* i anàlegs. Probablement el mot ens vingué dels pastors semi-bascos dels nostres Piri-neus centrals. D'aquí després maestr. i cat. occid. *sapastrada*, val. *saparrastros* = cast. *zaparrastroso* *Sapas-trer* tort. (*BDC* III, 109). D'una variant de *sapastrada*/*saparrastros* (probablement amb contaminació de *sala-brejar* 'remenar el peix dins la xarxa'), deuen sortir, amb dissimilació, els benasquesos *salapastro* «cosa mal hecha y sin gusto, chapucería», *salapastrero*, *salapas-trada* (Ballarín); així com *salabastre* val. (Llucena) i *savastre* men. que *AlcM* dóna com a equivalents de 'embrutada', 'safarri, massa viscosa de brutícia'.

¹ Aquí tinc nota personal de *θάπο* a Torla, Cájol, Atarés i Echo, però s'estén així fins a Ansó, Serra de Guara i molt més al Sud, i ja figura amb *ç* en els furs medievals. — ² També a Pall., car a la Vall d'Aran, on parlen el català dels pallaresos vaig sentir (1920ss.) definir l'aran. *magrassada* com «una cosa *sapastrament* feta o estrambòtica».

Saponaci, *saponària*, *saponificar*, *-ficació*, *saponina*, V. *sabó* *Sapoquedo*, V. *saboc* (*XIBECA*) *Saporidà*, V. *sajolida* *Saporifer*, *saporífic*, V. *saber* *Sàpot*, V. *sapo*

SAPROFAG, compost savi de *σῆπος* 'podrit' i *ἐφαγόν* 'he menjat, devorat'. □ 1.ª doc.: *DFa* Altres amb el mateix adjectiu gr.: *saprófit*, amb *φυτόν* 'plan-ta'; *saprotític*.

Sapultrú, V. *paltrú* *Saqueig*, *saquejada*, *saqueja-dor*, *saquejar*, *saquer*, *saqueria*, *saquet*, *saqueta*, *saque-tejar*, *saquetó*, V. *sac* *Saquí*, V. *sequí* *Saquimada*, encreuament de *sacudida* amb *regui(t)nada*, *repetnada*

SARABANDA, del cast. *zarabanda* [1539], que sembla haver estat ball i mot creats en aquesta llen-gua. □ 1.ª doc.: Lab. 1840.

DERIV.: *Sar(a)bandejar*. *Sarabander* *Sarabandista* [Lab].

Sarabastall, V. *terrabastall* *Sarabatà*, *-batana*, V. *sarbatana* *Saragall*, *saragallar*, *-gallada*, *-gallejar*, V. *xaragall* *Saragandalla*, *saragander*, V. *saragata*

SARAGATA, junt amb el cast. *zaragata* id, i el port. *segraito* (*str-*), *-aita*, 'bulliciós', 'desimbolt', *serri-gaitar* 'bellugar-se inquietament, desimboltament', for-men un grup de mots d'origen incert, però insepara-ble del cast. *zalagarda* 'emboscada hostil', 'esvalot', és versemblant que tots plegats provinguin del fr. ant. *eschargate*, *eschargarde*, 'patrulla que fa la guàrdia', 'emboscada, parany soldadesc', d'origen germànic, amb la inicial alterada per influència d'altres mots espa-nyols i potser també aràbics (*zalgata/zagrat* 'cridòria alegre'). □ 1.ª doc.: c. 1834; el cast. ant. *çalagarda*, c. 1330.

En un romanço de la guerra dels Set Anys, on s'ano-menen molts capitostos famosos de 1834, reco. a l'Es-pluga de Francolí: «A la patuleya del Llarc de Co-pons / --- / a la patuleya de --- / juguen a les xapes al bosc de Poblet / a la patuleya de Mossèn Benet / por-ten bones mantes y 's moren de fret; / En Grisset de Cabra és molt atrevit, / ha gonyat les roques de Cas-tellfollit: / que la digo, digo, / que la digo, vaya, / que la digo, viene *saragata* llarga», MilàF, *Romllo*. (133.1f., que no sé per què proposa suprimir la dar-tera quarteta).

Recollit en diccionaris des de Lab. 1840: «diversió de cruts, soroll y molta bulla; *zambra*, *gresca*; strepí-tus, clamor / V. *brega*»; Escrig 1851, *çaragata*; *DAG*: «brogit, soroll, avalot»; *AlcM* en cita dos testimonis literaris: d'un vigatà dels anys 70 i un mallorquí dels 80. Mot afectiu i pintoresc, usat més o menys per-tot; he sentit a valencians la frase comparativa *ni sa-ragata* en el sentit de 'ni un bri, ni deixalla': a Picas-sent, parlant d'un lloc rural on hi havia hagut edifica-ció «de la Caseta de la Mare de Déu no queda *ni sara-gata*» (< 'ni un eco confús?').

⁴⁵ Com que tracto lligament de la història i sentits dels dos mots castellans i hispànics a l'article ZALA-GARDA del DCEC (iv, 809b-811a4, 1092a1-23), hi remeto sense repetir la major part del que hi dic, fo-namentant més les idees que ja havia exposat en un ar-ticle de 1946. En castellà, *çalagarda* es documenta des de l'Arxipreste de Hita en el sentit de 'emboscada in-sidiosa', 'atac sobtat', després 'astúcia per enganyar' i en fi [princ. S. xvii] «alboroto repentino para es-pantar, pendencia fingida en que hay bulla y estruen-do». *Zaragata* hi apareix molt més tardanament, quasi més que en cat. (DÀcEsp. entre 1843 i 1869), en el malagueny Estébanez Calderón (1799-1867) «lances de diablos sin bolos, bulla y *zaragata*, y de a río re-vuelto».¹

⁶⁰ En portuguès hi ha un diftong a la tònica, que sem-